

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA HARAKAT KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH

Yakupov Rozimbay

Annotatsiya: Ushbu tezisda maktabgacha yoshdagi bolalarda asosiy harakat ko'nikmalarining shakllanish jarayoni, uning psixofiziologik asoslari va pedagogik sharoitlari tahlil qilinadi. Harakat faoliyati bolaning umumiy rivojlanishi, ijtimoiylashuvi va sog'lom turmush tarziga tayyorlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shuningdek, harakatli o'yinlar, jismoniy mashqlar va faol o'yinlarning o'rni ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, harakat ko'nikmasi, harakatli o'yinlar, jismoniy rivojlanish, motorika, pedagogik metodika.

Dolzarbliigi: Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — bolalarning har tomonlama, ayniqsa, jismoniy rivojlanishini ta'minlashdir. Chunki maktabgacha yosh davri bolaning psixofiziologik, emotsional va harakat faoliyati eng tez rivojlanadigan bosqich bo'lib, aynan shu davrda asosiy harakat ko'nikmalari shakllanadi. Bu ko'nikmalar bola keyinchalik maktabda muvaffaqiyatli o'qishi, mustaqil harakat qilishi va sog'lom turmush tarziga asos solishida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Zamonaviy hayot sur'ati, texnologiyalarning keng tarqalishi, bolalarning ko'proq passiv (stasionar) faoliyat bilan shug'ullanishi (gadgetlar, televizor, planshetlar va h.k.) natijasida ularning tabiiy harakat faolligi pasayib bormoqda. Natijada jismoniy rivojlanish, harakat koordinatsiyasi, tezlik, muvozanat va epchillik kabi muhim sifatlar orqada qolmoqda. Shu sababli, maktabgacha ta'lim

muassasalarida jismoniy tarbiya va harakat faoliyatini samarali tashkil etish masalasi tobora dolzarb bo'lib bormoqda.

Ta'limning davlat standartlarida (O'zbekiston Respublikasi MTT DTS) ham harakat faoliyati bolalarning sog'lom rivojlanishini ta'minlovchi muhim yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilgan. Ayniqsa, harakatli o'yinlar, musobaqalar, jamoaviy faoliyatlar orqali harakat ko'nikmalarini rivojlantirish — nafaqat jismoniy, balki ijtimoiy-psixologik rivojlanish uchun ham zaruriy vosita hisoblanadi.

Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarda harakat ko'nikmalarining shakllanishi ularning o'ziga bo'lgan ishonchi, tashabbuskorligi, muloqotchanligi va nutq faolligini ham rag'batlantiradi. Bu esa ularni maktabga tayyorlash va keyingi bosqichdagi ijtimoiy integratsiya uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Tadqiqot maqsadi: Maktabgacha yoshdagi bolalarda harakat ko'nikmalarni shakllantirish bo'yicha taklif va tavsiylarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifasi: Maktabgacha yoshdagi bolalarda harakat ko'nikmalarini shakllantirishda samarali metodlarni ishlab chiqish.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi: Maktabgacha yosh - bu bolaning jismoniy va psixomotor rivojlanishida eng faol bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda bolada yurgan, yugurgan, sakragan, sudralgan, uloqtirgan, ushlagan kabi asosiy harakat ko'nikmalari shakllanadi. Mazkur ko'nikmalar esa keyingi yillarda maktabga tayyorgarlik, o'zini anglash va mustaqil harakat qilish qobiliyatlariga asos bo'lib xizmat qiladi.

Psixologik-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, harakat ko'nikmalarining shakllanishi quyidagi omillarga bog'liq:

- bolaning yoshi va individual xususiyatlari;
- pedagogning metodik yondashuvi;
- o'yin faoliyati orqali darslarni tashkil etish;
- tashqi muhit (jihozlar, ochiq maydon, iqlim).

Amaliyotda sinovdan o'tgan usullardan biri bu - harakatli o'yinlar orqali harakat ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Bunday o'yinlar bolaning ijtimoiy va aqliy faolligini uyg'otadi, guruhda harakat qilishga o'rgatadi, shuningdek, tezlik, muvozanat, epchillik, va koordinatsiyani shakllantiradi.

Pedagoglar uchun asosiy vazifa — har bir bolaning rivojlanish sur'atiga qarab mos harakat topshiriqlarini tanlash, ularni ijobiy baholash va rag'batlantirish, hamda xavfsizlik qoidalariga rioya qilishdir.

Xulosa: Maktabgacha ta'lim muassasalarida harakat faoliyatining to'g'ri tashkil etilishi bolalarning jismoniy salomatligi, mustaqilligi va ruhiy barqarorligi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Harakat ko'nikmalarini shakllantirish esa faqatgina jismoniy tarbiya mashg'ulotlari bilan cheklanmay, balki o'yin, raqs, sport elementlari va ijtimoiy faoliyatlar orqali muntazam qo'llab-quvvatlanmog'i lozim. Pedagogning did bilan tanlangan metodikasi va bolaga bo'lgan yondashuvi bu jarayonning muvoffaqiyatli kechishini belgilaydi. Maktabgacha yosh davri - bolalarda harakat faoliyati, psixomotor rivojlanish va asosiy harakat ko'nikmalarining shakllanishi uchun eng muhim va intensiv bosqich hisoblanadi. Mazkur yoshdagi bolalar uchun harakat ko'nikmalarini shakllantirish nafaqat ularning jismoniy rivojlanishi, balki emotsional barqarorligi, ijtimoiylashuvi va o'z-o'zini anglash jarayonlari bilan ham bevosita bog'liqdir.

Harakatli o'yinlar, musobaqaviy mashqlar va guruhli jismoniy faoliyatlar orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarda tezlik, muvozanat, koordinatsiya, chaqqonlik kabi muhim jismoniy sifatlarni samarali shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, maktabgacha ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini zamonaviy, o'yin asosidagi yondashuvlar bilan boyitish, harakat ko'nikmalarini shakllantirish jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Pedagoglar bu jarayonda yosh xususiyatlariga mos individual va guruhiy yondashuvlarni qo'llashlari zarur, chunki bu bolalarning sog'lom rivojlanishida muhim omil sifatida qaralishi lozim.

Foydalangan adabiyotlar

- 1 Mahkamova, M. X. (2019). Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida harakat ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi. – Pedagogik mahorat jurnali, №3, 45–49.
- 2 Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of School Health*, 76(8), 397–401.
- 3 UNESCO. (2013). Quality Physical Education (QPE): Guidelines for Policy-Makers. – Paris: UNESCO Publishing.
- 4 Sokolov, V. A. (2015). Pedagogika fizicheskoy kultury doshkolnikov. – Moskva: Akademiya.
- 5.Sobirova, L., Astankulova, D., & Raxmonova, M. (2024). O'quv-mashg'ulot bosqichidagi badiiy gimnastikachilarning mashg'ulot jarayonlarida ishlab chiqilgan metodikalarni qo'llash texnologiyasi. Sport ilm-fanining dolzarb muammolari, 2(4), 80-84.

6.Kizi, A. D. F. (2024). THE STRUCTURE AND CONTENT OF PSYCHOMOTOR SKILLS OF YOUNG RHYTHMIC GYMNASTS. International Journal of Pedagogics, 4(08), 53-56.